

شاعران سمرزمین من

نقدی بر اشعار:
طاهره صفارزاده و
سید علم موسوی کرمارودی

مجموعه مقالات
«شاعران سمرزمین من»

www.kezabi.ir

انتشارات سوره مهر (وابسته به حوزه هنری)

مرکز آفرینش‌های ادبی استان مرکزی

شاعران سرزمین من
مجموعه مقالات
سید علی موسوی گرمارودی / ویراستار
طاهره صفارزاده / ناشر

ویراستار: فرهاد کرعی

طراح جلد: امیر حسین عابدیان دهکردی

چاپ و صحافی: واژه پرداز اندیشه چاپ اندیشه

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۲۵۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۳-۲۷۶۹-۹

سرشناسه: همایش نقد و بررسی آثار طاهره صفارزاده
(۱۳۹۴: اراک)

نام پدیدآور: شاعران سرزمین من ۳: (مجموعه
مقالات) شاعران سرزمین من) نقدی بر اشعار طاهره
صفارزاده / سید علی موسوی گرمارودی / ویراستار: فرهاد
کرعی / [در رکننده] دفتر فرهنگ و مطالعات پایداری مراکز
استاد ستار

مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۱۰ ص ۲۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۳-۲۷۶۹-۹

وضعیت فهرست نویسی: فهرست نویسی

موضوع: موسوی گرمارودی، سید علی، ۱۳۲۰ - نقد و
تفسیر - کنگره‌ها

موضوع: صفارزاده، طاهره، ۱۳۰۵ - ۱۳۸۷ - نقد و تفسیر
- کنگره‌ها

موضوع: شاعران ایرانی - قرن ۱۴ - کنگره‌ها

موضوع: Congresses -- 20th century -- Poets, Iranian

موضوع: شعر فارسی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد - کنگره‌ها

موضوع: History and -- 20th century -- Persian poetry
criticism -- Congresses

شناسه افزوده: همایش نقد و بررسی آثار سید علی موسوی
گرمارودی (۱۳۹۵: اراک)

شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی. حوزه
هنری (مرکزی). دفتر فرهنگ و مطالعات پایداری

شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ / ۸۸ ی ۲۴ / PIR ۱۳۴

رده‌بندی دیویی: ۸۱۰ / ۶۲۰۹

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۲۹۲۱۸۹

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشید، پلاک ۲۳

صندوق پستی: ۱۵۸۱۵-۱۱۴۴

تلفن: ۶۱۹۴۲ سامانه پیامک: ۳۰۰۰۵۳۱۹

تلفن مرکز پخش (پنج خط): ۶۶۴۶۰۹۹۳ فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱

www.sooremehr.ir

نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

فهرست مطالب

۱۱	بررسی شعر «سروده‌های آزاد منظومهٔ «صدای سبز» موسوی گرمارودی / فلورا بختیارپور امیری
۴۱	سمبولیک‌ها و سمایسم شعر علی موسوی گرمارودی / زهرا بشیری
۶۱	خوانش سبک - سانه عنایز شری صفارزاده / زهرا بشیری و حسن قمی
۸۳	تجلی مضامین اعتقادی در آثار موسوی گرمارودی / هانیه خرمی
۹۹	نقد و بررسی مفاهیم زنانه در اشعار طاهره صفارزاده / دکتر فاطمه سلطانی
۱۱۹	موسیقی قافیه در شعر طاهره صفارزاده / سیرا شعیبی
۱۳۷	از شعر به شعر - تبیین نظریهٔ شعری سبک علی موسوی گرمارودی / فرهاد کرمی
۱۵۹	ایدئولوژی و زبان در شعر طاهره صفارزاده / فرهاد کرمی
۱۸۱	تحلیلی انتقادی بر مضمون و محتوای نامه‌های دوستانهٔ موسوی گرمارودی / راحله لطفی
۱۹۵	بررسی فرم بیرونی در اشعار طاهره صفارزاده / سارا محبی
۲۰۹	بررسی سبک زبانی اشعار موسوی گرمارودی / سارا محبی
۲۲۷	جلوه‌های اومانیسم دینی در اشعار طاهره صفارزاده / مروت محمدی و ناهید محبی
۲۴۷	سنت و نوآوری در قصاید دکتر علی موسوی گرمارودی / مروت محمدی و ناهید محبی

مقدمه

ما مرغ بی پریم از فوج دیگریم
پرواز بال ما در خون تپیدن است
پر می کشیم و بال بر پرده خیال
اعجاز ذوق ما در پر کشیدن است
قیصرالمین پور

شعر انقلاب اسلامی را مدتهاست که در اندیشه‌ها و پدیده‌های اجتماعی نمی‌توان بدون توجه به زمینه‌ها و عوامل اجتماعی و تاریخی آن تحلیل و معرفی کرد. انقلاب سال پنجاه و هفت خود معلول زمینه‌ای فرهنگی بود که سال‌ها پیش از شکل‌گیری قیام، زیر پوست جامعه در جریان بود و در دهان مردم بهرمان ماه سال پنجاه و هفت به ثمر نشست و خود را در جهان با هویتی محسوس در معرفی کرد. شرایطی از قبیل انقلاب مشروطیت و حضور علمای دینی و روشنفکران در صف اول مبارزات ضد استبدادی، مطرح شدن دین و مذهب تشیع به عنوان یک نیروی جنبش‌ها و خیزش‌های اعتراضی علیه رژیم سلطنت، اتحاد و همدلی مردم عوام و ثور مرجعیت شیعه و روحانیت دینی، بازگشت به سرچشمه‌های معرفتی دینی و اسلامی بیش از پیش مردم با اقتضائات تازه حکومت‌داری در دنیای مدرن و جوانه‌زدن خیزش‌های ضد استبدادی و ضد دیکتاتوری در جهان همه و همه از عوامل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شکل‌گیری انقلاب اسلامی بود.

شعر فارسی که از مشروطیت به این سو، یکی از مؤثرترین رسانه‌های مردمی ضد استبداد و ضد سلطه محسوب می‌شد، با گذار یکی از فراز و نشیب‌های مسیر تجدد و نوآوری، و پشت سر گذاشتن سیری تکوینی در مسیر تبدیل

شدن به «شعری که زندگی است» در نیمه راه سفر خود در حوضچه زلال تعهد و آرمان‌گرایی بقایای نخوت و ناموس اشرافی‌گری و برج عاج‌نشینی را از خود زدود و قدم در میدان مبارزه‌ای بی‌امان با بقایای فساد، تباهی و گردنکشی نهاد. شعری که رفته رفته از زمزمه‌های خفه و خاموش اعتراض، به فریادهای رسای خشم و قیام تبدیل شد. شعری که ناگهان پژواک صداهای متکثر معترض به اساس مملکت و بنیاد ظلم و تحقیر و توهین به مقام انسانیت و اختناق شدید سیاسی، شده بود. این شعر دیگر هنری تزئینی و تشریفاتی نبود بلکه وسیله‌ای مؤثر در خدمت آرمان و اهداف حق‌طلبانه بود که از حلقوم و قلم شاعران معترض و دگراندیش ایران - مدتی - چه شاعرانی که بنای اعتراضشان صرف دغدغه‌های ملی بود و چه آنها که علاوه بر عنصر ملیت بر عامل مذهب و دین نیز تکیه و تأکید داشتند.

شعر انقلاب اسلامی بیان هنری اندیشه ایدئولوژی انقلابی بود که از سرچشمه‌های زلال مذهب و ایمان شیعی سیراب شده بود و همچنین از روحیه‌ی حق‌طلبی و ظلم‌ستیزی و انسان‌دوستی برخاسته بود. ایدئولوژی اسلامی که از حمایت قاطبه مردم انقلابی ایران برخوردار بود، خواهان سرنگونی نظامی استبداد و آرمان‌گرایی این دوره را تحت تأثیر قرار داد و در تار و پود مضامین شعر و ادبیات معاصر تنیده شد. فضای کلی شعر انقلاب اسلامی با شعر پیش از خود تفاوت‌های ماهوی عمده‌ای داشت. حتی این نوع شعر با شعر معترض و متعهد، در شرایط و شرایط نیز متفاوت بود. اگر در شعر اجتماعی و سیاسی دوره مشروطه آرمان‌های مشخص پیشرفت، قانون و عدالت غالب بود در شعر انقلاب اسلامی مضامین ظلم‌ستیزی، ایمان به خداوند، شهادت‌ستایی و استکبارستیزی در صدر توجه شاعران قرار گرفت و بدین ترتیب شعر معاصر که پیش از آن یا در فضای رخوتناک شعر بخدر و رازداده شده بود و یا در حصار تنگ تفکرات چپ‌گرایی وابسته نفسش به شماره افتاده بود و یا در مرداب بی‌تفاوتی و برج عاج‌نشینی دست و پا می‌زد، افق روشنی را پیش روی خود گشود و تحرک و پویایی خاصی یافت که پیش از آن تنها در دوره‌ی کوتاهی از انقلاب مشروطیت تجربه کرده بود. شعر معاصر از این حیث وامدار انقلاب اسلامی و شاعران متعهدی است که تعریف تازه‌ای از التزام و تعهد و رسالت شاعری ارائه کردند. این تحول عمیق البته مبانی معرفت‌شناختی فراوانی داشت که مهم‌ترین مبنای فلسفی آن باور عمیق به خدا محوری در

برابر انسان محوری برخاسته از تفکرات اومانیستی غربی بود. همانطور که انقلاب اسلامی خود انقلابی خدا محور بود و صبغه‌ای مذهبی داشت.

از دیگر حوادث مهم معاصر که شعر انقلاب را سخت تحت تأثیر قرار داد، شروع جنگ تحمیلی و تجاوز صدام حسین به مرزهای ایران بود. می‌توان شعر انقلاب را به دو دسته شعر متأثر از جنگ تحمیلی و شعر بی توجه به جنگ تقسیم کرد. البته نوع اول را نیز به تبعیت از مرحوم حسن حسینی به دو دوره شعر جنگ و شعر دفاع مقدس تقسیم کرد ولی هر دو شاخه با وجود تفاوت‌های مضمونی که ایشان بر شمرده‌اند (ر.ک. گزیده شعر جنگ و دفاع مقدس، انتخاب و توضیح سید حسن حسینی، انتشارات سوره مهر) در تأثیرپذیری از این رویداد بزرگ معاصر تفاوتی ندارند. سامین متأثر از جنگ نیز با رنگ و بویی دینی و انسانی و در بستری ایدئولوژیک در طرح‌ها و مضامین مسائلی از قبیل تقبیح دشمن و ستایش دوستان و وصف رشادتها، پهلوانی‌های رزمندگان، توصیف میدان جنگ و خطرات آن و وصف جنگ‌افزارها، داوای جنگی، ستایش روحیه‌ی شهادت‌طلبی و توصیف دقیق صحنه‌های شهادت رزمنده‌ها، توجه به جنبه‌های معنوی جنگ و تأکید بر نقش ایمان مذهبی، مدح اسم (ره) و توجه به نقش رهبری او و توصیه به پیروی از او، تأکید بر ارزشهای معنوی انقلاب، توجه به تاریخ اسلام و پرداختن به تلمیحات فراوان تاریخی و شبیه‌سازی جنگ تحمیلی با حادثه‌ی عاشورا، مظلوم ستایی و ابراز همدردی با خانواده‌ی شهدا و رزمنده‌ها، اعلام انزجار از استکبار جهانی و تقویت روحیه‌ی ستم‌پندگی و مبارزه با بیگانه‌ها، سرپوش روشن‌فکران غرب‌گرا و نکوهش سکوت شاعران بی تفاوت به جنگ و انقلاب و...

نگارش تاریخ ادبیات انقلاب اسلامی آنگونه که شایسته است، باکنون مورد توجه محققان و پژوهش‌گران عرصه شعر واقع نشده است. این امر خود چند دلیل دارد که از جمله آنها می‌توان به پدیده همزمانی اشاره کرد. به این معنا که در بطن جریان قرار داریم که شکل نهایی نپذیرفته است و همچنان در حال حرکت و رشد و تکاپو است؛ به همین سبب نمی‌توانیم تصویر دقیقی از چونی و چگونگی این جریان پیش چشم داشته باشیم.

ادبیات انقلاب اسلامی جوان‌تر از آن است که به بایگانی تاریخ ادبیات بپیوندد، پرونده این جریان ادبی همچنان گشوده است و بر اوراق پر شمار آن برگ‌های تازه افزوده می‌شود. همین مشخص نبودن حدود و ثغور این نوع ادبیات و شعر،

و همچنین دور ماندن آثار مطرح این جریان از نقد و ارزیابی دقیق ناقدان خبره باعث بی‌توجهی‌های فراوان به این شاخه از شعر معاصر از سوی جامعه دانشگاهی شده است.

واحد آفرینش‌های ادبی حوزه هنری استان مرکزی در راستای تعهد و رسالت معنوی خود و همچنین انجام وظایف حرفه‌ای این نهاد، برنامه‌ها و همایش‌های متعددی را برای ترویج ادبیات متعهد و شناسایی و حمایت از هنرمندان ملتزم به ارزش‌های معنوی ادبیات انقلاب اسلامی انجام داده است که مهم‌ترین آنها، برگزاری همایش‌های علمی سالانه با محوریت معرفی، نقد و بررسی آثار شاعران مطرح شعر انقلاب اسلامی بوده است. در این زمینه این نهاد تاکنون همایش‌های مهم دیگری برگزار کرده است از جمله: همایش نقد و بررسی آثار زنده یاد قیصر امین‌پور و زنده یاد سید علی موسوی گرمارز (در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰) و همایش نقد و بررسی آثار سلمان هراتی و احمد عزیزی که در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ در مرکز آفرینش‌های ادبی حوزه هنری استان مرکزی برگزار شد.

این مجموعه حاوی مقالات برتر، نقد و بررسی آثار زنده‌یاد طاهره صفارزاده و سید علی موسوی گرمارز است که توسط واحد آفرینش‌های ادبی حوزه هنری استان مرکزی در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۹۵ برگزار شده است. گفتنی است جلد اول این مجموعه، شامل آثار منتقدان و محققان استان مرکزی در خصوص نقد و بررسی شخصیت و شعر زنده‌یادان قیصر امین‌پور و سید حسن حسینی و جلد دوم در خصوص نقد و بررسی شخصیت و شعر زنده‌یادان احمد عزیزی و سلمان هراتی است که در سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۵ چاپ و منتشر شده است.